

Mühendislik Prensipleri ve Etigi

Dr. Öğr. Üyesi Aslı Eyeciođlu Özmanlu

aozmanlu@bartin.edu.tr

Konular

- Vaka İncelemesi : Ford Pinto
- Vaka İncelemesi: Ali ne yapmalıdır?
- Etik İkilem
- Etik Kodların Yorumlanması
- Ele verme (Whistle-blowing)

Etik İkilem

Etik ikilem bir eylem sırasında veya karar verilmesi gereken bir durumda iki değer arasındaki karmaşadan kaynaklanan durum olarak tanımlanmaktadır.

TDK

1. İki önermesi bulunan ve her iki önermenin vargısı olan tasım, kıyasımukassem, dilemma
2. İnsanı istenmeyen seçeneklerden birini, çoğunlukla iki seçenekten birini izlemeye zorlayan tartışma, sorun veya usa vurma durumu

Etik İnkilem nasıl özölür?

1. Problemi tanımla
2. Problemle ilgili bilgileri topla
3. Problemin özölümü ile ilgili birden fazla seenek üret
4. Seenekleri deęerlendir ve birini se
5. Setięin özölümü uygula
6. özölümün işleyip işlemediğini takip et

Etik İkilem nasıl çözülür?

1. Etik Sorunu Tanımlama
2. Etik Kodunu ve Mevzuatı İncelemek
3. Etik Sorununun Doğasını ve Tüm Boyutlarını Tespit Etmek
4. Etik Sorunun Çözümü için Muhtemel Yol Haritaları Oluşturmak
5. Alternatif Yol Haritalarını Değerlendirmek
6. Alternatif Çözümlerinden Birini Seçmek ve Sonuçlarını Analiz Etmek
7. Çözümün Uygulanması

Etik İnkilem Çözümü

1. YASAL BAKIMINDAN BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME

- Bu davranışlardan herhangi biri yasaların gerektirdiği yada yasakladığı bir davranış mıdır?

2. GRUP STANDARTLARI BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME

- Bu davranışlardan herhangi biri özel (kurumsal (kurumsal ya da mesleki mesleki) etik standartlarının yasakladığı ya da gerektirdiği bir davranış mıdır?

3. GENEL AHLAK STANDARTLARI BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME

- Genel ahlak ilkelerinin bu farklı davranış türleri türleri üzerinde üzerinde bir ağırlığı var mıdır?

❖ Mesleki veya kurumsal kurumsal standartlar, standartlar, yasalara yasalara veya genel ahlaka aykırı bir davranışta bulunmam bulunmamızı gerektiriyorsa **gerektiriyorsa ihlal edebilirler.**

Etik Kodların Yorumlanması

- Bazı mühendisler ve akademisyenler ahlaken yanlış buldukları projelerde çalışmayı reddeder
 - silah sistemleri, gözetleme sistemleri
- Çalışanlar işverene sadık olmalı !
- İşverenin çalışanlara sadakati?
- Sadakat ilişkisinin karşılıklı olması beklenebilir mi?
- İşverenin çıkarlarına aykırı davranmamalı daha önemli ahlaki ilke çiğnenmiyorsa

Etik İnkilem

Karar veririken Őunları gözönüne alın:

- kimler etkilenir?
herkese gereken saygı gösterilmiş olur mu?
- toplum yeterli bilgiye sahip olsa onaylar mı?
- en güçsüzler nasıl etkilenir?
- ideal bir yazılım mühendisine yakışır mı?

Etik İkilem: Sorular

Karar verirken Őu soruları sorun:

1. Bu karar toplum karŐısında meŐru mudur?
2. Bu kararlar kararla yaŐayabilir ayabilir miyim?
(Kendine karŐı sorumluluk. Etik bütünlük.)
3. Bu karar doğa ve çevre aŐısından meŐru mudur?
4. Bu karar müşterilere karŐı meŐru mudur?
5. Bu karar işverene karŐı meŐru mudur?
6. Bu karar meleĐe ve meslektaŐlara karŐı meŐru mudur?
7. Bu kararı alırken baŐkasının deneyim ve uzmanlığına güvenebilir miyim? (KarŐılaŐtıĐımız çıkmazla önceden karŐılaŐmıŐ olan birini tanıyor olabilir ve onun fikirlerinden ya da deneyimlerinden yararlanabiliriz.)

Whistleblowing (Ele Verme)

Whistle-blowing;

- iddia edilen bir suç (sahtekarlık, hırsızlık vb.), ayrımcılığı (ırk, din, milliyet, cinsiyet vb.) veya misillemeyi;
- bir yasaya, bir düzenlemeye, bir devlet politikasına, ahlâki değerlere, etik kurallara veya terbiyeye aykırı oluşumu;
- özellikle de toplumun sağlığını ve güvenliğini tehlikeye sokan hususları

açığa çıkartmak ve/veya şikayet etmek amacıyla yapılan, bir kamu kuruluşundaki ya da özel sektördeki bir kişiyle, kurumla veya örgütle yapılan sözlü veya yazılı iletişimidir

Whistleblowing (Ele Verme)

Whistle-blowing;

Gammazlamak ?

İspiyonlamak ?

İhbar etmek ?

Muhbirlük yapmak?

Whistleblowing (Ele Verme)

Bay Area Rapid Transit (BART)

-bilgisayar denetimli toplu taşıma sistemi

- BART Mühendisleri Max Blankensee, Robert Bruder ve Holger Hjortsvang sistemde bazı güvenli sorunları tespit etti ve bu kaygılarını yönetim kuruluna taşıyıp anlattılar. Fakat yönetim kurulu kaygılanacak bir güvenlik sorunu olmadığı yönünde karar verdi.
- **Mühendisler sistemin risklerini basına duyurdu ve işten atıldılar. (1972)**

Whistleblowing (Ele Verme)

Karen Gay Silkwood,
Oklohoma Crescent'te Kerr-
McGee Cimarron Yakıt İmalatı
fabrikasında kimya teknisyeni.

Tesis nükleer reaktör yakıt
çubukları ürettiyordu ve
Silkwood kendisi ile birlikte
tesiste çalışanların sağlık ve
güvenliği ile ilgili kurumsal
uygulamalar hakkında kaygılar
duyuyordu. Sendikaya üye
olarak, bitki sağlığı ve güvenliği
konularında tanınan bir aktivist
olmuştu.

Wreckage of the death car after mysterious crash in 1974

"Anyone exposed to that amount is married to lung cancer."

Silkwood had carried small amounts of plutonium out of the plant and had deliberately contaminated herself and her apartment. Why should she act so bizarre-

nesses are expected to tell, for example, of the night that workers were dispatched by the

1974 yılında şüpheli bir
araba kazasında hayatını
kaybetti.

Whistleblowing (Ele Verme)

Time dergisi 2002 yılında üç bayanı “yılın kişileri” olarak seçmiştir.

Çalıştıkları firma veya kurumdaki etik sorunları ele vermek için çok büyük mesleki ve kişisel riskleri göze almışlardı.

Whistleblowing (Ele Verme)

- ABD'de 1978, 1989 ve 1994'te elevereni koruma amaçlı federal yasalar (*Whistleblower Protection Act*) çıkartılmıştır.
- Michigan eyaleti, 1981'de böyle bir yasa çıkartarak, eyaletler bazında, bu açıdan bir ilki gerçekleştirmiştir

Whistleblowing (Ele Verme)

Öncelikle, “ele verebileceğimiz” ve “ele vermemiz gereken” durumların ayrımını yapmak gerekir. Fleddermann’a (1999) göre; ancak aşağıdaki dört koşulun yerine gelmesi durumunda ele verme girişiminde bulunulmalıdır.

- 1. Zorunluluk**
- 2. Yakınlık**
- 3. Yetenek / Olanak**
- 4. Son Çare**

Whistleblowing (Ele Verme)

- **Zorunluluk:** Ele verme ile “açık ve önemli” bir zarar önlenmelidir. Her şey hakkında değil, yalnızca önemli hususlarda ihbarlar yapılmalıdır.
- **Olaya Yakınlık:** Ele veren, etik sorun hakkında bilgi vermek üzere çok açık bir konumda olmalıdır. Dedikodu veya duyumlar üzerine hareket etmek doğru değildir.
 - Birinci elden veya çok güvenilir bilgilere ve belgelere sahip olmak gerekir.
 - Ayrıca, ele verenin konu hakkında gerçekçi bir değerlendirme yapabilecek düzeyde **mesleki yetkinliğe sahip olması** gerektiği de unutulmamalıdır.

Whistleblowing (Ele Verme)

- **Yetenek / Olanak:** Eleverenın zararlı davranışı veya etik olmayan uygulamayı durdurmak için kabul edilebilir bir başarı şansının olması gerekir. Aksi takdirde, şikayetin gerekli önlemi alacak veya sorunu ortadan kaldıracak makamlara kadar ulaşmasını sağlayacak olanaklar yoksa, kişinin kariyerini ve ailesinin parasal güvenliğini tehlikeye atması gereksizdir.
- **Son Çare:** Ele verme, son çare olarak düşünölmelidir. Sizden daha yetkin ve olaya daha yakın kimselerin bulunmaması durumunda, firma veya kurum içinde tüm diğer yolların denendiği ve sonuç vermediği zaman, ele verme kaçınılmaz olur.

KAYNAKLAR

1. Turgut Uyar, Ders Notları, Slideshare: <https://www.slideshare.net/uyar/presentations/2?order=latest>
2. Vedat Arslan, Ders Notları, Slaidplayer : <https://slideplayer.biz.tr/slide/3664545/>
3. Bülent Bolat, Ders Notları, <http://www.yildiz.edu.tr/~bbolat/etik.pdf>
4. <http://lcivelekoglu.blogspot.com/2013/11/39-yil-once-bugun-amerikali-aktivist.html>
5. <https://www.foxbusiness.com/markets/california-train-agency-fined-650000-for-2-worker-deaths>
6. <https://www.wanttoknow.info/021222time.personofyear>
7. http://www.makina.selcuk.edu.tr/img/3_ETIK_IKILEMLER_VE_ETIK_KODLAR.pdf
8. <http://www.tice.org.tr/adimda-temel-etik-karar-alma-mekanizmasi/>

Bu ders notları çoğunlukla yukarıda belirtilen kaynaklar kullanılarak ve diğer kaynaklardan (internet, kitap, makale vb.) esinlenerek derlenmiştir. Emeği geçen herkese teşekkür ederim.